messze megelõzte erdélyi kortársait.

Tévednénk azonban, ha azt hinnénk, hogy saját gazdaságának építése elvonta a figyelmét a közügyekrõl. Ellenkezõleg: az 1830-as évek elején megszervezi Erdélyben a rendi ellenzéki mozgalmat a rendi alkotmányosság helyreállításáért. Kéri – követeli, hogy a hatalom hívja össze az 1811 óta nem mûködõ országgyûlést, s mint „vándor patrióta" másokkal együtt bejárta Erdélyt, hogy mindenhol ébressze az „alvó nemzetet". És a siker nem maradt el: 1834-ben összeülhetett az erdélyi diéta. Wesselényi terve az volt, hogy az országgyûlés által a reformok bevezetését fogja szorgalmazni, de ezt Bécs megakadályozta: 1835. február 6-án erõszakkal feloszlatta az országgyûlést s elrendelte Wesselényi perbe fogását. Ezzel tulajdonképpen lehetetlenné tette további politikai mûködését. 1839-ben börtönbüntetést szenved s csak 1843-ban kerül vissza Erdélybe betegen s majdnem vakon. A magányos töprengés évei következtek, de nem a tétlenségé.

Még abban az évben megjelentette második nagy mûvét: *Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében* címmel, amelyben a kor nemzetiségi viszonyainak tudományos elemzését végezte el. Világosan kifejtette, hogy Magyarországot közvetlen veszély fenyegeti a nemzeti törekvések miatt, ami ellen csak az alkotmányos szabadságjogok kiterjesztése által védekezhet a magyarság.

Ennek megvalósítására az 1848-as forradalom kínált elvi lehetõséget. Wesselényi már az elsõ napoktól a békés forradalom talaján állva az alkotmányos átalakulást sürgette. A magyar nemzet és Magyarország megerõsítésének zálogát Erdély s Magyarország uniójában látta, s hogy ezt a nemzetiségek is elfogadják, az uniót a jobbágyfelszabadítással kötötte össze. Miután 1848. május 30-án a Kolozsváron ülésezõ országgyûlés kimondta az uniót, július 6-án Wesselényi hatalmas beszédének hatására a küldöttek egyhangúan megszavazták a jobbágyrendszer eltörlését Erdélyben, majd elfogadták a legfontosabb polgári törvényeket.

Az 1848. évi magyarországi és erdélyi törvényhozás véget vetett a rendiség és feudalizmus uralmának, s megteremtette a polgári rendszer jogi kereteit. Abban, hogy a rendszerváltás 1848 tavaszán békésen, vér nélküli forradalomban történhetett meg, Wesselényi Miklós több évtizedes küzdelmének nem kis része volt. Az, hogy 1848 õszén mégis fegyverhez kellett nyúlnia a magyarságnak a forradalom s önmaga védelmében, nem Wesselényi, de nem is Kossuthon, hanem a bécsi összbirodalmi politika irányváltásán múlott.

Egyed Ákos

Az erdélyi magyar nyelvû közgazdasági oktatás történetébõl (VI. rész)
130 éves a kolozsvári felsõfokú mezõgazdasági oktatás

November 15-én lesz százharminc éve, hogy megnyitotta kapuját a Kolozsmonostori Gazdasági Intézet. Ezzel az eseménnyel kezdõdik az erdélyi felsõfokú mezõgazdasági szakoktatás története.

Elõzményeire utalva Vörös Sándor, a harmadik igazgató (1875–1897), az 1880-ban megjelent *A gazdasági tanügy történetének vázlata* címû munkájában leírja: Ezen tanintézet létesítésének eszméjét 1867-ben néhai báró Bánffy János és az azon idõben az Erdélyi Gazdasági Egylet Kolozsvárott székelõ választmányának több tagja pendítették meg". Szász István *Erdély mezõgazdasága* címû munkájában (szerkesztette Farkas Árpád, kiadta EMGE, 1944) a következõket írja: „A kezdeményezõ lépésekre Gorove István akkori földmûvelés-, ipar- és kereskedelemügyi m.k. miniszter megbízta Hideghéty Antal urat, hogy a létesítendõ tanintézet iránt körültekintsen, és adatokat gyûjtsön. A miniszteri biztos úr az EGE s különösen Tímár Károly egyleti titkár úrnak segédkezésére Nagyenyed városával (vezetõivel) lépett érintkezésbe". A városgazdák az ott létesítendõ intézet céljaira 1868 végén 200 hold javaföldet ajánlottak fel (10 Ft. haszonbér ellenében), de 1869 április haváig az ígéretnél elõbbre nem jutottak. Ezért a miniszteri sürgetés nyomán a biztost új hely keresésére szólították fel.

Erre utal dr. Nagy Miklós a százéves megemlékezés alkalmából: “Hanyagságon múlott, hogy nem Nagyenyed ünnepli most a centenáriumot." (Falvak Dolgozó Népe, 1970. 2. sz. *A Kolozsvári Mezõgazdasági Fõiskola*). A sürgetés nyomán az erdélyi római katolikus alapítvány, a Status kolozsmonostori uradalmára gondoltak. A miniszter 1869. január 13-i 1916412-es leirata értelmében Tímár Károly és az erdélyi fõkormányszék alelnöke, Groisz Gusztáv áprilisban megkezdik tárgyalásaikat a birtok bérbevételérõl.

Június 7-én egyelõre 30 évre megkötik a Statussal a haszonbérleti szerzõdést, és elõterjesztik a tanintézet megszervezésének tervét. Július 12-én I. Ferenc József jóváhagyja az intézetalapítást.

Elsõ igazgatónak Kodolányi Antalt nevezték ki. Tanárként mûködtek: dr. Entz Géza, Ferencz Antal, dr. Mina János és Tímár Károly, aki egyben gazdasági intézõ is. 1906-tól – szintén az EGE szorgalmazására – az intézetet magyar királyi gazdasági akadémia rangjára emelték, igazgatónak dr. Szentkirályi Ákost nevezték ki.

Elsõ években a tanintézet a kolozsmonostori apátság régi épületeiben mûködött. Elsõ pavilonját 1873-ban építették, a 60-as évek végén több elõadóteremmel kibõvítették – itt mûködik jelenleg is a rektori hivatal.

1904-ben megépül a diákotthon (jelenleg itt mûködik a könyvtár), és elkezdõdik a tangazdaság kiépítése az ottani diákotthonnal.

Az intézet területének rendezése, teraszolása, parkosítása Ritter Gerhert fõkertész érdeme, aki a megalakulástól 1923-ig 54 éven keresztül szolgálja az intézetet.

1923-ban adták át az új központi épületet az aulával, mögötte 1962–1969 között épültek az állatorvosi, a kertészeti kar, a gépészeti tanszék és más melléképületek.

Megalakulásától 1912–ig közel kétezer, javarészt magyar ajkú ifjú szerzett oklevelet. Az elsõ világháború kitörése miatt a tanítás megszakadt. A fõhatalom változása után, 1920-ig tovább folyt a magyar oktatás, a felsõs diákok be tudták fejezni tanulmányaikat, a többiek a kizárólag román nyelvû oktatás bevezetése után, tanáraikat követve, a magyarországi akadémiára kerültek.

1921–1925-ben a végzettek között nincsen magyar, 1926-ban is csupán egy akad (Tóth Mihály), 1929–1940 között 17 magyar végzõsrõl tudunk.

1940-ben, miután a román mezõgazadsági akadémia Temesvárra költözik, újra magyar nyelvû oktatás indul be. Az akkori diákokról, mivel a levéltárat a háború végén Keszthelyre menekítették, nincsenek adataink, csak annyit tudunk, hogy 107-en végeztek.

A fõiskolai hallgatók létszámának évrõl évre való alakulását érdemes figyelemmel kísérni. Összehasonlítást tehetünk az 1940 elõtti és utáni idõszak számadatai között is. Az 1938–39 és az 1939–40 iskolai évekre vonatkozó adatok sajnos nem állottak rendelkezésünkre, mert a vonatkozó anyakönyvek eltûntek a fõiskola titkárságáról.

Amint az 1. sz. táblázatból kitûnik, az intézet iránti érdeklõdés a harmincas évek elején ugrásszerû emelkedést mutat. Magyarázata, hogy az egyetemen a felvételt nagymértébenkorlátozták, azon kívül a magángazdasági érdekképviseleti és felügyeleti ágazatok jó megélhetési lehetõségeket nyújtottak, és az intézet 1929-ben átalakul fõiskolává. A fõiskola által kibocsátott oklevél teljes értékûvé vált. Ugyanezt észlelhetjük a magyar fennhatóság idejében1942–1943-as és 1943–44-es évfolyamaira vonatkozólag is: amióta az intézet fõiskolai rangra emelkedett és teljes értékû diplomát ad, az érdeklõdés iránta mindinkább fokozódik.

Megállapíthatjuk azt is, hogy az újonnan beiratkozottak közül jelentõs számú hallgató negyedéves, ugyanis a hároméves akadémiát végzettek igyekeznek – különösen, ha állami szolgálatban állnak – diplomájukat a teljesebb értékû fõiskolai oklevéllel felcserélni. Ez az érdeklõdés még tovább fokozódna, ha az intézet – miként az a román fennhatóság idejében volt – a doktori cím elnyerésére is lehetõséget nyújtana.

A kolozsvári gazdasági akadémia, illetve mezõgazdasági fõiskola hallgatói 1918–1944

1. sz. táblázat

TANÉV	I.	II.	II.	IV.	V.	Összesen	Végzettek száma
	évfolyamok hallgatóinak száma						
1918–1919	18	–	–	–	–	18	–
1919–1920	66	18	–	–	–	84	–
1920–1921	26	25	18	–	–	69	17
1921–1922	25	19	22	17	–	83	*)
1922–1923	28	11	16	22	–	77	23
1923–1924	26	20	12	15	–	73	14
1924–1925	16	18	13	12	–	59	10
1925–1926	31	15	19	12	–	77	9
1926–1927	16	21	13	16	–	66	20

TANÉV	I.	II.	II.	IV.	V.	Összesen	Végzettek száma
	évfolyamok hallgatóinak száma						
1927–1928	29	11	22	15	–	77	
1928–1929	48	22	10	20	–	100	15
1929–1930	70	47	20	10	–	147	14
1930–1931	64	41	24	19	–	148	15
1931–1932	60	54	35	24	–	173	19
1932–1933	111	44	49	33	–	237	20
1933–1934	125	84	41	46	33	329	5
1934–1935	45	102	78	41	32	298	26
1935–1936	60	48	86	76	36	306	33
1936–1937	42	53	62	75	68	300	36
1937–1938	59	31	69	74	79	312	59
							8**
1940–1941	45	14	17	–	–	76	
1941–1942	64	38	18	–	–	120	14
1942–1943	72	66	40	53	–	231	22
1943–1944	93	57	59	182	–	391	31
							40**
Összesen	1239	859	743	762	248	3851	450

**Az 1921–1922-es iskolai évben végzettek nem voltak, mivel a Román Földmûvelésügyi Minisztérium közvetlen a háború után beiratkozott hallgatók részére hat havi gazdasági gyakorlat csökkentést engedélyezett és így a befejezõ vizsgára 1922 tavasza helyett már 1921 õszén jelentkezhettek.*

***Csak a júniusban végzettek számát tünteti fel.*

A 2. sz. táblázatból kitûnik, hogy az 1918–1919-es tanévtõl az 1943–44-es tanévig terjedõ idõszakban az elsõ évre beiratkozott hallgatók közül csupán 48,3% volt erdélyi, ill. bánsági és partiumi, 51,7% – eltekintve a csekély számú külföldi hallgatótól – Románia, illetõleg Magyarország más vidékérõl került ki.

A kolozsvári gazdasági akadémia, illetve mezõgazdasági fõiskola elsõéves hallgatói 1918–1944

2. sz. táblázat

TANÉV	Elsõéves hallgatók száma			Minden erdélyi hallgatóra jut nem erdélyi hallgató
	Összes	Erdélyi	Nem erdélyi	
1918–1919	18	6	12	2,00
1919–1920	66	36	30	0,83
1920–1921	26	13	13	1,00
1921–1922	25	10	15	1,50
1922–1923	28	6	22	3,67
1923–1924	26	5	21	4,20
1924–1925	16	7	9	1,29
1925–1926	31	10	21	2,10
1926–1927	16	5	11	2,20
1927–1928	29	13	16	1,23
1928–1929	48	30	18	0,60
1929–1930	70	30	40	1,33
1930–1931	64	30	34	1,13

TANÉV	Elsõéves hallgatók száma			Minden erdélyi hallgatóra jutó nem erdélyi hallgató
	Összes	Erdélyi	Nem erdélyi	
1931–1932	60	44	16	0,36
1932–1933	111	59	52	0,88
1933–1934	125	59	66	1,12
1934–1935	45	26	19	0,73
1935–1936	60	22	38	1,73
1936–1937	42	25	17	0,68
1937–1938	59	41	18	0,44
1940–1941	45	30	15	0,50
1941–1942	64	28	36	1,21
1942–1943	72	32	40	1,25
1943–1944	93	32	61	1,74
Összesen	1239	599	640	
%	100%	48.3%	51.7%	1.07
1940–44	274	122	152	
Összesen	100%	44.6%	55.4%	1.25%

A táblázat az 1918–19-es tanévtõl az 1943–44-es tanévig bezárólag mutatja az akadémiára, illetve a fõiskolára beiratkozott és végzett hallgatók létszámának az emelkedését, illetve csökkenését. 1940-tõl kezdve az emelkedés állandó és az 1943/44. évben beiratkozottak magas létszámából következtetve ez az emelkedés még a háborús körülmények között is fokozódik. Nyilvánvaló, hogy az intézetnek fõiskolává való átalakításával és a mezõgazdaságfejlesztõ törekvésekkel áll szoros összefüggésben. A fõiskola létjogosultságát a közölt táblázatok adatai minden kétségen felül bizonyítják.

A magyar nyelvû oktatás külön karként saját dékánnal, 1948-ban indul be újra párhuzamosan a román oktatással. A magyar nyelvû oktatás 1959-ig tartott, amikor a hallgatókat besorolták a román tagozatra. 1955-ben nem indult I. éves magyar évfolyam, azonban 1956-ban a nemzetközi nyomásra ismét tartottak magyar nyelven felvételit, és a folyamatosság érdekében a román tagozatról és a Bolyai Egyetemrõl egy 18-as létszámú csoportból II. évfolyamot alakítottak.

1969-ig, amikor megszüntették a magyar nyelvû oktatást, 220 magyar ifjú végzett, de azután is szép számban tanultak magyar ajkúak a fõiskolán. 1990-ben a magyar anyanyelvû tanárok és hallgatók kezdeményezésére felmerült a magyar anyanyelvû oktatás újraindítása, de az intézet szenátusa elvetette ezt a javaslatot.

A mezõgazdasági kar mellett 1959-ben beindult az állattenyésztõ mérnökképzés, 1962-ben megalakult az állatorvosi kar. Jelenleg az intézmény Agrártudományi és Állatorvosi Egyetemként mûködik, mezõgazdasági-, kertész-, állattenyésztõ mérnöki és állatorvosi karral.

Ezekben az évtizedekben (1960–1990), a felülrõl kapott beiskolázási keret változásainak megfelelõen, a diáklétszám viszonylag kisebb-nagyobb hullámzást mutat. Számunkra felette tanulságos lehet a magyar diákság száma, aránya az 1951–58-as idõszakhoz viszonyítva, amikor külön magyar fakultás mûködhetett. Nos, a számszerû összevetés azt mutatja, hogy míg 1951 és 1958 között a magyar hallgatók az összdiákság 34,2%-át alkották, addig az 1960–1993-as idõszakban ez a részesedés 18,6%-ra esett vissza. De nézzük a beszédes táblázatot, amit az 1994-ben kiadott emlékkönyv névsorai alapján állítottunk össze: